

2023. gada ziemas valsts vienotā jurista profesionālās kvalifikācijas eksāmena tiesību teorijas, tiesību filozofijas un Latvijas tiesību vēstures jomas teorētiskās daļas jautājumi, praktiskās daļas uzdevums (kāzuss) un vērtēšanas vadlīnijas

Teorētiskās daļas jautājumi

1. jautājums

1. Ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhija ir vispārējs tiesību princips kā regula juris, tiesību zinātnes maksima ar augstu vispārības pakāpi, kas nosaka valsts tiesību sistēmas un tiesiskās sistēmas struktūru. Tiesību piemērotājam svarīgi orientēties ārējo normatīvo aktu hierarhijas pamatjautājumos, lai pareizi nodibinātu sevišķo taisnīgumu, noteiktu tiesības

1.1. Pēc kādiem kritērijiem nosaka ārējā normatīvā akta vietu hierarhijā? Kādai tiesību doktrīnai piederīga ārējo normatīvo aktu hierarhijas ideja?

1.2. Sakārtojiet hierarhiski ārējo normatīvo aktu veidus Latvijas tiesību sistēmā. Kādu vietu hierarhijā pašlaik ieņem Satversmes 81.panta kārtībā izdotie Ministru kabineta noteikumi?

1.3. Raksturojiet neaizskaramā Satversmes kodola (normu, kas nosaka valsts un valsts iekārtas konstitucionālo identitāti) un demokrātiskas tiesiskas valsts vispārējo tiesību principu vietu ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhijā. Kāda atšķirība ir starp ārējo normatīvo aktu hierarhiju un tiesību normu hierarhiju? Kāda ir tiesību normu hierarhijas nozīme tiesību piemērošanā?

2. jautājums

2. Profesors Georgs Vilhelms Fridrihs Hēgelis ir viens no redzamākiem vācu klasiskās filozofijas pārstāvjiem. Hēgeļa darbi ir ievērojami ietekmējuši Eiropas tiesisko domu un ir uzskatāmi par Eiropas kultūras vērtību

2.1. Īsi uzrakstiet (vēlams, ar dažiem vārdiem), kā Hēgelis izprot (skaidro, atklāj) valsts būtību (nozīmi). Par valsts izcelšanās nosacījumiem nav jāraksta

2.2. Divu (vai vairāku) valstu starpā ir izcēlies nesamierināms strīds (pretrunas). Kādu strīda risināšanas līdzekli šādā gadījumā piedāvā Hēgelis? Atbildi īsi pamatot!

2.3. Vai Hēgelis iestājas par valsts varas dalīšanas (neatkarības) nepieciešamību (principu)? Vai Latvijas Republikas Satversmes 63. pants vairāk atbilst Hēgeļa vai Monteskjē valsts varas dalīšanas teorijai? Latvijas Republikas Satversmes 63. pants: “Ministriem, ja arī viņi nav Saeimas locekļi, un ministru pilnvarotām atbildīgām valsts amata personām ir tiesība piedalīties Saeimas un tās komisiju sēdēs un iesniegt papildinājumus un pārlabojumus pie likumprojektiem.”

3. jautājums

3. Darba jēdzienam padomju ideoloģijā tika piešķirta īpaša nozīme. Darbam bija jāklūst par cilvēka iekšējo nepieciešamību, vienlaicīgi transformējot cilvēku savstarpējās attiecības, izskaužot jebkuru egoismu un nodrošinot labklājību visiem.

3.1. 1940. gada Latvijas PSR Konstitūcijas (Pamatlikuma) 12. pantā tika noteikts viens no padomju tiesību principiem: “No katra pēc viņa spējām, katram – pēc viņa darba”. Vai Konstitūcijā noteiktais princips ir komunisma princips? Atbildi rakstīt ar īsu tās pamatojumu.

3.2. Latvijas PSR Civilkodeksa 105. pants (“Personiskais īpašums”) noteica, ka “Pilsonu personiskā īpašuma pamats ir darba ienākumi. Personiskā īpašumā var būt iedzīves, personiskā

lietojuma, ērtību un mājas palīgsaimniecības priekšmeti, dzīvojamā māja un darba ietaupījumi. [...]”. Vai no vecākiem mantoti finanšu (naudas) līdzekļi (vecāku darba ietaupījumi) bija legāls personiskā īpašuma pavairošanas (iegūšanas) pamats, uz kuriem neattiecās padomju tiesībās pazīstamais “bezstrādes ienākuma” jēdziens? Atbildi rakstīt ar īsu tās pamatojumu.

3.3. 1978. gada 18. aprīļa Latvijas PSR Konstitūcijas (Pamatlikuma) 38. pantā bija noteikts: “Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz darbu — proti, tiesības dabūt garantētu darbu ar samaksu, kas atbilst darba daudzumam un labumam un nav mazāka par valsts noteikto minimumu, — ieskaitot tiesības izraudzīties profesiju, nodarbošanos un darbu atbilstoši savam aicinājumam, spējām, profesionālajai sagatavotībai un izglītībai un ievērojot sabiedrības vajadzības.” Vai Konstitūcijā noteiktā pamattiesība bija tikai tiesība vai arī vienlaicīgi pienākums, kā neizpildes gadījumā varēja iestāties tiesiska rakstura sekas (ja, jā, tad kādas sekas)? Atbildi rakstīt ar īsu tās pamatojumu.

Teorētiskās daļas jautājumu vērtēšanas vadlīnijas

1. Ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhija ir vispārējs tiesību princips kā *regula juris*, tiesību zinātnes maksima ar augstu vispārības pakāpi, kas nosaka valsts tiesību sistēmas un tiesiskās sistēmas struktūru. Tiesību piemērotājam svarīgi orientēties ārējo normatīvo aktu hierarhijas pamatjautājumos, lai pareizi nodibinātu sevišķo taisnīgumu, noteiktu tiesības

1.1. Pēc kādiem kritērijiem nosaka ārējā normatīvā akta vietu hierarhijā? Kādi tiesību doktrīnai piederīga ārējo normatīvo aktu hierarhijas ideja? (3 punkti)

Par pilnīgu atbildi, kas ietver visus elementus, piešķirami **3 punkti**.

Ja nosaukti divi kritēriji: **2 punkti**, proti: normatīvā akta izdevējs un izdošanas (grozīšanas) procedūra (jo īpaši tas svarīgs likumiem, kuru pieņemšanā balsu vairākums – parasts vai kvalificēts – nosaka akta vietu hierarhijā)

Attiecībā uz doktrīnu: ja nosaukts normatīvisms jeb tīro tiesību mācības doktrīna (Vīnes skola, Kelzens): **1 punkts**.

1.2. Sakārtojiet hierarhiski ārējo normatīvo aktu veidus Latvijas tiesību sistēmā. Kādu vietu hierarhijā pašlaik ieņem Satversmes 81.panta kārtībā izdotie Ministru kabineta noteikumi? (3 punkti)

Par pilnīgu atbildi uz abiem jautājumiem piešķirami **3 punkti**, tostarp:

par pareizi sakārtotu normatīvo aktu hierarhiju: **2 punkti** (1 punkts – ja pareizi norādīta pamathierarhija: Satversme/likumi/Ministru kabineta noteikumi/pašvaldību saistošie noteikumi, 1 punkts – ja tajā pareizi ietverti autonoma publisko tiesību subjekta noteikumi (piemēram, Latvijas Bankas noteikumi), proti, ja līdzās Ministru kabineta noteikumiem iekļauti autonoma publisko tiesību subjekta noteikumi);

par pareizu atbildi saistībā ar Satversmes 81.panta kārtībā izdotajiem noteikumiem: **1 punkts** (Ministru kabineta noteikumus vairs nevar ievietot hierarhijā, jo Satversmes 81.pants no

Satversmes ir izslēgts ar 2007.gada Satversmes grozījumiem, un Ministru kabineta noteikumi ar likuma spēku Latvijas tiesiskajā sistēmā vairs nepastāv).

1.3. Raksturojiet neaizskaramā Satversmes kodola (normu, kas nosaka valsts un valsts iekārtas konstitucionālo identitāti) un demokrātiskas tiesiskas valsts vispārējo tiesību principu vietu ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhijā. Kāda atšķirība ir starp ārējo normatīvo aktu hierarhiju un tiesību normu hierarhiju? Kāda ir tiesību normu hierarhijas nozīme tiesību piemērošanā? (4 punkti)

Par pilnīgu atbildi uz visiem jautājumiem piešķirami **4 punkti**, tostarp:

par pareizi noteiktu neaizskaramā Satversmes kodola vietu hierarhijā: **1 punkts**;

par pareizi noteiktu vispārējo tiesību principu vietu hierarhijā: **1 punkts**;

par pareizi norādītu atšķirību starp normatīvo tiesību aktu hierarhiju un tiesību normu hierarhiju: **1 punkts**;

par pareizi noteiktu tiesību normu hierarhijas ietekmi uz tiesību normu piemērošanu: **1 punkts**.

Satversmes kodola normām ir tāds pats spēks kā pašai Satversmei, jo normatīvo aktu hierarhijā neizdala Satversmes normu iekšējo hierarhiju – to risina tiesību normu hierarhija. Ārējo normatīvo aktu hierarhija ir principiāla pieeja jeb princips, kas raksturo valsts tiesību sistēmas uzbūvi (**1 punkts**).

Vispārējos tiesību principus neietver ārējo normatīvo aktu hierarhijā, jo tas nav normatīvs tiesību akts (**1 punkts**).

Atšķirība ir tajā, ka vienā gadījumā kārtu hierarhiski tiesību normas, bet otrā – ārējus normatīvos tiesību aktus. Tiesību normu hierarhija ir plašāka (tvērums jēdziens) nekā ārējo normatīvo aktu hierarhija. Tiesību normu hierarhijā ietilpst vispārējie tiesību principi un paražu tiesības, kas neietilpst ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhijā, kuras zināmākais, redzamākais pamatlicējs ir Hanss Kelzens. Tāpat tiesību normu hierarhija atspoguļo gadījumus, kad vienā normatīvā aktā (Satversmē) ir normas ar atšķirīgu juridisko spēku. Pamatnorma nav jāiekļauj nedz tiesību normu hierarhijā, nedz arī ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhijā, jo tā nav ne tiesību norma, ne normatīvs akts, bet gan tā nosaka tiesiskās sistēmas spēkā esamību (**1 punkts**).

Tiesību normu hierarhija palīdz atrast piemērojamo tiesību normu, pareizi konstruēt tiesisko sastāvu taisnīgai lietas atrisināšanai un atrisināt tiesību normu vertikālās kolīzijas. Principiālo juridiskā spēka līmeni izmanto tiesību normu kolīziju risināšanai (vertikālās tiesību kolīzijas princips). Tiesību normu kolīziju sekas traucē normālai tiesību sistēmas darbībai, ietekmē tiesiskā regulējuma efektivitāti, var aizskart personu tiesības un ietekmēt sabiedrības tiesību izpratni un kultūru, sarežģī tiesību normu izmantošanu un veicina tiesisko nihilismu. Tādēļ tiesību piemērotājam svarīgi pārzināt tiesību normu hierarhiju.

Punkta piešķiršanai pietiekami, ja sniegtā atbilde parāda izpratni par jautājumu (obligāti nav jāuzskaita visi elementi un vēlams nerakstīt aplamības) (**1 punkts**).

Ja sniegtas pareizas atbildes uz uzdotajiem jautājumiem un papildus tam pareizi sakārtota arī tiesību normu hierarhija, kas jautājumā tiešā veidā nav prasīta, var piešķirt **papildu 1 punktu, ja iepriekš kāds punkts pazaudēts citviet:**

Latvijas tiesiskajā sistēmā pēc to juridiskā spēka tiesību normu hierarhijā normas sakārtotas šādi: 1. Vispārējie tiesību principi; 2. Starptautiskās tiesības (jus cogens) (tiesību normu kolīzijas: starptautiskās tiesības prevalē pār nacionālajām tiesībām;); 3a. Satversmes kodola (pamatprincipu) normas; 3b. pārējās Satversmes normas; 4. Likumu normas; 5. Ministru kabineta noteikumu normas; autonomo publisko tiesību subjekta izdotas tiesību normas; 6. Pašvaldību saistošo noteikumu normas; 7. Paražu tiesības.

2. Profesors Georgs Vilhelms Fridrihs Hēgelis ir viens no redzamākiem vācu klasiskās filozofijas pārstāvjiem. Hēgeļa darbi ir ievērojami ietekmējuši Eiropas tiesisko domu un ir uzskatāmi par Eiropas kultūras vērtību

2.1. Īsi uzrakstiet (vēlams, ar dažiem vārdiem), kā Hēgelis izprot (skaidro, atklāj) valsts būtību (nozīmi). Par valsts izcelšanās nosacījumiem nav jāraksta. (3 punkti)

Atbilde: valsts ir saprātīga, dievišķa, brīvības, tikumības idejas iemiesojums utt.:

- 1) *“Valsts ir tikumiskas idejas īstenība”*
- 2) *„Valsts ir konkrētas brīvības īstenība”*
- 3) *„[...] absolūta vara uz zemes”*
- 4) *„[...] tikumisks veselums / tikumiska pasaule [sevī]” un*
- 5) *[...] valsts – [valsts] ir Dieva ceļš pasaulē; tā pamatojumam kalpo saprāta vara. ”*
- 6) *Valsts „[...] pati par sevi (sevī un priekš sevis) ir saprātīga”*
- 7) Pieņemama atbilde ir arī, ka valsts ir saprātīga objektīvā gara izpausme.

3 punkti par atbildi, ja uzrakstīts, ka valsts ir saprātīga un dievišķa (der arī: Dieva ceļš vai Dieva virzība pasaulē u.tml., kur noteikti minēts Dieva vārds). Saprātīga vai dievišķa var aizstāt ar divām citām izpratnēm par valsti, piemēram, brīvības īstenība un tikumisks veselums. Protams, var rakstīt saviem vārdiem, piemēram, valsts ir tikumības idejas nesēja vai brīvības idejas iemiesotāja u.tml.

2 punkti par atbildi, ja uzrakstīts, ka valsts ir saprātīga vai dievišķa, kā arī uzrakstīta vismaz vēl viena izpratne par valsti. Divus punktus var piešķirt arī par atbildi, ja nav rakstīts, ka valsts ir saprātīga vai dievišķa, bet uzrakstīti kā minimums trīs citi valsti raksturojoši jēdzieni (vārdi).

1 punkts par atbildi, no kuras var noprast, ka pretendents ir izpratne par uzdoto jautājumu.

2.2. Divu (vai vairāku) valstu starpā ir izcēlies nesamierināms strīds (pretrunas). Kādu strīda risināšanas līdzekli šādā gadījumā piedāvā Hēgelis? Atbildi īsi pamatot! (3 punkti)

Atbilde: Hēgelis piedāvā karu, jo valsts ir suverēna un neviens nestāv virs valsts. „Valstu strīdi tādēļ var tikt izšķirti tikai ar karu”. Karš ir valsts politikas īstenošanas līdzeklis. Pasaules vēsture ir pasaules tiesa. Uzvarētāju netiesā (uzvar spēcīgākais / taisnība ir spēcīgākam). Karš gan ir jāved miera vārdā.

3 punkti par atbildi, ja uzrakstīts vārds – karš, kā arī dots skaidrojums pēc būtības, kas atbilst vadlīnijām.

2 punkti par atbildi, ja uzrakstīts vārds – karš, kā arī no pamatojuma var noprast, ka pretendents ir izpratne par uzdoto jautājumu.

1 punkts par atbildi, no kuras var noprast, ka pretendents ir izpratne par uzdoto jautājumu.

2.3. Vai Hēgelis iestājas par valsts varas dalīšanas (neatkarības) nepieciešamību (principu)? Vai Latvijas Republikas Satversmes 63. pants vairāk atbilst Hēgeļa vai Monteskiē valsts varas dalīšanas teorijai? (4 punkti)

Latvijas Republikas Satversmes 63. pants: “Ministriem, ja arī viņi nav Saeimas locekļi, un ministru pilnvarotām atbildīgām valsts amata personām ir tiesība piedalīties Saeimas un tās komisiju sēdēs un iesniegt papildinājumus un pārlabojumus pie likumprojektiem.”

Atbilde: Hēgelis iestājas par valsts varas dalīšanas nelietderību. Hēgelis uzskatīja, ka viena no kļūdām ir prasība no likumdevēja sastāva izslēgt ministrus. Anglijā ministriem ir jābūt parlamenta locekļiem un tas ir pareizi, tā kā valsts pārvaldes daļībniekiem ir jāatrodas sasaistē ar likumdošanas varu, nevis jānostājas pret to. „*Priekšstats par tā saucamo varu neatkarību savos pamatos ir kļūdainis, ka neatkarīgām varām vienai otru bez tam nepieciešams ierobežot. Bet ar šo neatkarību tiek atcelta valsts vienotība, kura visupirms tiek prasīta.*”

4 punkti par atbildi, kas pēc būtības atbilst vadlīnijām.

3 punkti par atbildi, ja uzrakstīts, ka Hēgelis iestājas par valsts varas dalīšanas nelietderību, jo visupirms ir prasīta valsts vienotība, kā arī norādīts, ka Satversmes 63. pants pēc būtības (vai vairāk) atbilst Hēgeļa valsts tiesību teorijai.

2 punkti par atbildi, ka Hēgelis iestājas par valsts varas dalīšanas nelietderību vai Satversmes 63. pants pēc būtības (vai vairāk) atbilst Hēgeļa valsts tiesību teorijai ar nosacījumu, ja rakstītais kopumā nenonāk pretrunā ar vadlīnijām.

1 punkts par atbildi, no kuras var noprast, ka pretendents ir izpratne par uzdoto jautājumu.

3. Darba jēdzienam padomju ideoloģijā tika piešķirta īpaša nozīme. Darbam bija jāklūst par cilvēka iekšējo nepieciešamību, vienlaicīgi transformējot cilvēku savstarpējās attiecības, izskaužot jebkuru egoismu un nodrošinot labklājību visiem.

3.1. 1940. gada Latvijas PSR Konstitūcijas (Pamatlikuma) 12. pantā tika noteikts viens no padomju tiesību principiem: “No katra pēc viņa spējām, katram – pēc viņa darba”. Vai Konstitūcijā noteiktais princips ir komunisma princips? Atbildi rakstīt ar īsu tās pamatojumu. (3 punkti)

Atbilde: Tas ir sociālisma princips, jo atlīdzība tiek noteikta atbilstoši ieguldītam darbam. Tā ir atkarīga no paveiktā darba apmēra, apjoma, kvalitātes, kvalifikācijas u.c. kritērijiem. Te nav paredzēta arī ikviena vajadzību apmierināšana. Pretēji tam, komunisma princips paredzētu jau apmierināt ikvienas personas vajadzības: “Katrs pēc viņa spējām, katram pēc viņa vajadzībām”. Pilns Konstitūcijas 12. panta 2. daļas teksts: Latvijas PSR turas pie sociālisma principa: “No katra pēc viņa spējām, katram – pēc viņa darba”.

3 punkti par atbildi, kurā precīzi norādīts, ka šis ir sociālisma, nevis komunisma princips, kā arī paskaidrots, ka šis princips paredz algas apmēru piesaistīt paveiktajam darbam, nevis cilvēka vajadzībām. Turklāt studējošais paskaidrojis, ka komunisms ir atšķirīga sabiedriskā iekārta un ka tajā jau vajadzētu ievērot principu: “Katrs pēc viņa spējām, katram pēc viņa vajadzībām”, proti, vajadzētu apmierināt ikvienu cilvēka vajadzību. Pozitīvi vērtējama arī piebilde, ka komunistiska iekārta ne 1940. gadā, ne arī vēlāk Latvijas PSR tā arī netika sasniegta.

2 punkti par atbildi, kurā norādīts, ka šis nav komunisma princips, bet nav sniegts izvērsts paskaidrojums par to, ar ko tad sociālisms atšķiras no komunisma un nav raksturots, kāds tad būtu komunismā pastāvošais princips.

1 punkts par atbildi, no kuras var noprast, ka studējošais saprot, ka sociālisms un komunisms nav viens un tas, bet gan atšķirīgas sabiedriskās formācijas, taču studējošais nav tieši norādījis, ka šis ir sociālisma princips vai arī pareizi norādīts, ka šis nav komunisma princips, taču studējošais nav sniedzis nekādu plašāku pamatojumu.

3.2. Latvijas PSR Civilkodeksa 105. pants (“Personiskais īpašums”) noteica, ka “Pilsonu personiskā īpašuma pamats ir darba ienākumi. Personiskā īpašumā var būt iedzīves, personiskā lietojuma, ērtību un mājas palīgsaimniecības priekšmeti, dzīvojamā māja un darba ietaupījumi. [...]”. Vai no vecākiem mantoti finanšu (naudas) līdzekļi (vecāku darba ietaupījumi) bija legāls personiskā īpašuma pavairošanas (iegūšanas) pamats, uz kuriem neattiecās padomju tiesībās pazīstamais “bezstrādes ienākuma” jēdziens? Atbildi rakstīt ar īsu tās pamatojumu. (3 punkti)

Atbilde: No vecākiem mantoti finanšu līdzekļi bija legāls īpašuma pavairošanas (iegūšanas) pamats un nevarēja būt bezstrādes ienākuma avots! Mantošanas tiesību tuvākiem radniekiem (arī pārdzīvojušam laulātam) un apgādībā esošai personai aizsargāja valsts uz likuma pamata. Tiesiskās attiecības, kuras aizsargāja likums, bija legālas un nevarēja būt bezstrādes ienākums. **3 punkti** par atbildi, kurā skaidri norādīts, ka (1) padomju valsts atbilstoši likumam aizsargāja arī mantošanas tiesības tuvākajiem radniekiem, pārdzīvojušam laulātajam un apgādībā esošām personām, līdz ar to mantojumā saņemtie vecāku darba ietaupījumi nebūtu uzskatāmi par bezstrādes ienākumiem, bet gan par legālu personiskā īpašuma pavairošanas pamatu (līdzās galvenajam personiskā īpašuma iegūšanas pamatam – darba ienākumiem). (2) ar likumu aizsargātas tiesiskās attiecības nevarēja būt bezstrādes ienākuma avots (3) jēdziens “bezstrādes ienākumi” tika lietots padomju krimināltiesībās saistībā ar parazitisku dzīvesveidu.

2 punkti par atbildi, kurā norādīts, ka no vecākiem mantoti finanšu līdzekļi nav uzskatāmi par bezstrādes ienākumiem, taču plašāk paskaidrots tikai kāds viens no šādas atbildes pamatojuma aspektiem, proti, norādīts, tas, ka padomju likums aizsargāja mantošanas tiesības, minētas padomju personiskā īpašuma īpatnības vai arī norādīts uz bezstrādes ienākumu nozīmi padomju krimināltiesībās.

1 punkts par atbildi, no kuras var noprast, ka mantojums padomju tiesībās bija legāls personiskā īpašuma iegūšanas pamats, taču iztrūkst šīs atbildes izvērstāks pamatojums.

3.3. 1978. gada 18. aprīļa Latvijas PSR Konstitūcijas (Pamatlikuma) 38. pantā bija noteikts: “Latvijas PSR pilsoņiem ir tiesības uz darbu — proti, tiesības dabūt garantētu darbu ar samaksu, kas atbilst darba daudzumam un labumam un nav mazāka par valsts noteikto minimumu, — ieskaitot tiesības izraudzīties profesiju, nodarbošanos un darbu atbilstoši savam aicinājumam, spējām, profesionālajai sagatavotībai un izglītībai un ievērojot sabiedrības vajadzības.” Vai Konstitūcijā noteiktā pamattiesība bija tikai tiesība vai arī vienlaicīgi pienākums, kā neizpildes gadījumā varēja iestāties tiesiska rakstura sekas (ja, jā, tad kādas sekas)? Atbildi rakstīt ar īsu tās pamatojumu. (4 punkti)

Atbilde: Tā bija tiesība un vienlaicīgi pienākums, jo darbs bija katra darba spējīga padomju pilsoņa pienākums un goda lieta, par kuras neizpildi varēja iestāties pat krimināltiesiska atbildība – kā par parazitiska dzīvesveida piekopusšanu.

4 punkti par atbildi, kurā raksturots viss iepriekšminētais, proti, norādīts, ka darbs padomju tiesībās vienlaicīgi bija arī pienākums, un izvairīšanos no sabiedriski derīga darba Latvijas PSR konstitūcijā (58. pants) deklarēja par neatbilstošu sociālistiskās sabiedrības principiem. Darba kā pienākuma nozīmi sevišķi spilgti apliecina krimināltiesībās paredzētā atbildība par parazitisku dzīvesveidu (Latvijas PSR Kriminālkodeksa 211. pants par klaidonību vai ubagošanu). Ceturtais punkts piešķirams, ja studējošais papildus minējis darba nozīmi

sociālistiskajā tiesību skolā vispār (atsaucoties uz utopistiem, Komunistiskās partijas manifestu (kurā norādīts, ka būtu ieviešams vienādi obligāts darbs visiem) vai citiem tamlīdzīgiem avotiem). (atbildē nav jābūt norādei uz vadlīnijās norādītiem pantiem).

3 punkti par atbildi, kurā raksturota darba nozīme padomju tiesībās, taču izlaisti atsevišķi aspekti, piemēram, par konstitūcijā minēto darbu kā goda lietu vai arī konkrētām krimināltiesiskām sekām, un nekas nav teikts par tiesībfilozofisko attieksmi pret darbu sociālistiskajā tiesību skolā.

2 punkti par atbildi, kurā apgalvots, ka par darba pienākuma nepildīšanu varēja iestāties krimināltiesiskas sekas, taču nav sniegts izvērstāks pamatojums par citiem aspektiem.

1 punkts par atbildi, no kuras var noprast, ka darbs bija arī pienākums un tātad sekas varēja iestāties, taču nav detalizētākas norādes par iespējamām krimināltiesiskajām sekām.

Praktiskās daļas uzdevums (kāzuss)

Valdis Malinovskis kopš vidusskolas gadiem Viļakas valsts ģimnāzijā bija liels novadpētnieks. Jau skolas laikā viņš pastiprināti interesējās par zaudētās Abrenes apriņķa daļas, kas tika atdota Krievijai ar 2007. gada 27. martā noslēgto robežlīgumu, vēsturi. Intervējot Abrenes pilsētas un tai pieguļošo pagastu iedzīvotājus, kas bijuši spiesti pamest savas dzīvesvietas, viņš guva pārliecību, ka noslēgtais robežlīgums neatbilda nedz 1920. gada 11. augusta miera līgumam, nedz Satversmei.

Valdi Malinovski ļoti sarūgtināja Satversmes tiesas 2007. gada 29. novembra spriedums lietā Nr. 2007-10-0102. Viņš nešaubījās, ka šis Satversmes tiesas spriedums esot bijis politiski tuvredzīgs un neatbilstošs Satversmē noteiktajām Latvijas valsts interesēm.

Vēlme labot latviešu nācijai nodarīto vēsturisko netaisnību mudināja Valdi Malinovski kandidēt Saeimas vēlēšanās. Tajās viņš arī tika pārliecinoši ievēlēts Saeimā no Latgales vēlēšanu apgabala. Savā priekšvēlēšanu kampaņā Valdis Malinovskis ietvēra solījumu vēlētājiem panākt kļūmīgā Satversmes tiesas sprieduma atcelšanu un cīnīties par zaudētās Abrenes apriņķa daļas atgūšanu.

Jau Saeimas darba pirmajā nedēļā viņš pēc konsultācijām ar Latgales patriotiem un zinošiem juristiem bija sagatavojis lēmuma projektu par Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 darbības apturēšanu.

Šajā lēmumā bija piedāvāts konstatēt Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 neatbilstību Satversmei, jo īpaši neaizskaramajam Satversmes kodolam, Satversmes ievadam un 3. pantam, *raison d'État* principam un valstsnācijas politiskajām interesēm. Tāpat lēmuma projektā bija konstatēts, ka Satversmes tiesa šajā spriedumā rīkojusies *ultra vires*.

Uz šo secinājumu pamata Valdis Malinovskis piedāvāja Saeimas lēmumā noteikt, ka Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 darbība apturēta no tā spēkā stāšanās brīža un spriedumā ietvertā Satversmes normu interpretācija nekad nav bijusi juridiski saistoša. Tāpat lēmuma projektā tika ietverts uzdevums Ministru kabinetam veikt visas nepieciešamās darbības zaudētās Latvijas valsts teritorijas daļas atgūšanai, kā arī atgādinājums, ka prettiesiska valsts teritorijas daļas atdošana nav tiesiska un pelnījusi pilnu kriminālprocesuālu un parlamentāru izmeklēšanu.

Kad Valdis Malinovskis ar savu sagatavoto lēmuma projektu iepazīstināja kolēģus Saeimas Juridiskajā komisijā, tas raisīja diskusiju un iebildumus pret projektu.

Saeimas deputātam Jānim Ūpim pareizāks un juridiski drošāks risinājums likās Satversmes grozījums, Satversmes 3. pantā kā Latvijas valsts teritorijas daļu nosakot zaudēto Abrenes apriņķa daļu un pārejas noteikumus paredzot Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 atcelšanu.

Savukārt Stingrā tiesiskuma frakcija iebilda pret jebkādu vēršanos pret Satversmes tiesas lemtu, uzsverot, ka Satversme liedzot likumdevējam politiski vērtēt tiesu spriedumus un iejaukties tiesu lemtajā. Pēc viņu ieskata, Valda Malinovska sagatavotais lēmumprojekts ir Saeimas prettiesiska iejaukšanās Satversmes tiesas kompetencē.

Alise Rūrāne vērsa Valda Malinovska uzmanību uz apstākli, ka Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2007-10-0102 esot nostiprinājis valsts nepārtrauktības (kontinuitātes) doktrīnu un tā atcelšana varētu nozīmēt parlamentāru piekrišanu antivalstisko elementu viedoklim, ka Latvija

esot jauna valsts, kura izveidota tikai 1991. gada 21. augustā.

Jautājumi

1. Vai un kāpēc Saeima ir tiesīga pieņemt lēmumu par Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 darbības apturēšanu? **1 punkts**
2. Kādos gadījumos Satversmes tiesas spriedumā sniegtā tiesību normu interpretācija varētu nebūt vispāršaistoša? **1 punkts**
3. Vai un kādā apjomā starp 1920. gada 11. augusta miera līgumu un 2007. gada 27. marta robežlīgumu pastāv pretruna? **1 punkts**
4. Vai un kā iespējama Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 darbības apturēšana ietekmētu valsts nepārtrauktības (kontinuitātes) doktrīnu? **1 punkts**
5. Vai un kāpēc Satversmes 3.pants ietilpst neaizskaramajā Satversmes kodolā? **1 punkts**
6. Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 38.1. punktā ietverta atsauce uz Raiņa poēmu "Daugava". Raksturojiet šo Raiņa darbu kā tiesību avotu! **1 punkts**
7. Kāda veida juridiskais jēdziens ir Satversmes 3. pantā lietotais vārds "Latgale"? **1 punkts**
8. Kurai juridiskajai metodei ir izšķirošā nozīme, lai pārliecinātos par Stingrā tiesiskuma frakcijas deputātu iebildumu pareizību? **1 punkts**
9. Sakārtojiet tiesību avotu sistēmā pēc kritērija – piederība romāņu-ģermāņu tiesību saimei - visus tos tiesību avotus, kuri varētu tikt izmantoti, lai noskaidrotu tiesu neatkarības principa saturu? **1 punkts**
10. Raksturojiet Satversmes 3. panta juridisko spēku Latvijas tiesiskajā sistēmā, nosakot tā vietu ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhijā **1 punkts.**

Praktiskās daļas uzdevuma (kāzusa) vadlīnijas

1. **Vai un kāpēc Saeima ir tiesīga pieņemt lēmumu par Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 darbības apturēšanu? 1 punkts**

Saeima nav tiesīga pieņemt šādu lēmumu. To paredz tiesiskas valsts princips, kā arī konstitūcijas pārākuma princips (Satversmes 85.pants un Satversmes tiesas likuma 32.panta otrā daļa). Saeima nevar ne apturēt vai atcelt Satversmes tiesas spriedumu, ne arī citādā veidā liegt tam iedarbību. Demokrātiskā tiesiskā valstī Satversmes tiesas spriedumi ir nepārsūdzami, galīgi un vispāršaistoši. Tie saista arī likumdevēju – likumdevējam Satversmes tiesas lemtais ir jāievēro un jāizpilda. Tas attiecas ne tikai uz Saeimu, bet arī uz citiem politiskajiem valsts varas orgāniem – arī tie nevar ierobežot Satversmes tiesas spriedumu iedarbību un izpildāmību.

2. **Kādos gadījumos Satversmes tiesas spriedumā sniegtā tiesību normu interpretācija varētu nebūt vispāršaistoša? 1 punkts**

Satversmes 32.panta otrā daļa paredz, ka Satversmes tiesas sniegtā tiesību normas interpretācija ir vispāršaistoša un tā ir jāievēro visiem (arī Saeimai un tiesām). Tas nozīmē, ka teju nav izņēmumu no Satversmes tiesas sniegtās tiesību normas interpretācijas vispāršaistošā spēka. Vienīgais pieļaujamais gadījums – tiesību normas, kuru Satversmes tiesa interpretējusi, grozījums vai atcelšana, vai plaša attiecīgās tiesību jomas regulējuma maiņa, kas prasa pārvērtēt, ciktāl iepriekšējo regulējumu interpretācija ir atbilstoša. Demokrātiskā tiesiskā valstī nebūtu pieļaujamas citas iespējas neievērot Satversmes tiesas lemto.

3. **Vai un kādā apjomā starp 1920. gada 11. augusta miera līgumu un 2007. gada 27. marta robežlīgumu pastāv pretruna? 1 punkts**

Pretruna pastāv daļā par valsts robežu – atbilstoši jaunajam robežlīgumam Latvija zaudējusi

daļu teritorijas, kas tai tika noteikta atbilstoši miera līgumam. Šajā daļā robežlīgums groza miera līgumu un valsts robeža ar Krieviju nosakāma atbilstoši robežlīgumam. Citos jautājumos piemērojams miera līgums, kurš turpina pastāvēt kā Latvijas un Krievijas savstarpējo attiecību tiesiskais pamats.

4. Vai un kā iespējama Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 darbības apturēšana ietekmētu valsts nepārtrauktības (kontinuitātes) doktrīnu? 1 punkts

Neietekmētu. Valsts nepārtrauktības (kontinuitātes) doktrīna ir vispārējs tiesību princips, kas pastāv Latvijas tiesiskajā sistēmā kā nerakstīta norma un ir Satversmes kodola elements. Tas, ka spriedums, kurā šī doktrīna skaidrota, tiktu apturēts vai zaudētu spēku, neietekmē valsts nepārtrauktības (kontinuitātes) doktrīnas pastāvēšanu. Doktrīna primāri normatīvi noteikta 4.maija deklarācijas preambulā un Satversmes ievadā (preambulā). Būtiski, ka atbildē tiek lietota precīza terminoloģija – kontinuitāte, nepārtrauktība jeb turpinātība.

Nebūtu vēlams vai sekmējams jēdziena “pēctecība” lietojums – tas neatspoguļo Latvijas valsts pozīciju šajā jautājumā.

5. Vai un kāpēc Satversmes 3.pants ietilpst neaizskaramajā Satversmes kodolā? 1 punkts

Ietilpst – uz to tieši norāda Satversmes 77.pants, kas Satversmes 3.pantu nodala no citām Satversmes normām, paredzot sarežģītāku tā grozīšanas kārtību. Uz tā pamata Satversmes 3.pantu 4.maija deklarācija atzīst par vienu no tām Satversmes normām, kas nosaka Latvijas valsts konstitucionāli tiesisko pamatu (Deklarācijas 4.punkts). Tāpat Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisija savā viedoklī Satversmes 3.pantu tieši ieskaitījusi Satversmes kodolā.

Satversmes 3.pants konkretizē Latviju kā nacionālu valsti un paredz latviešu apdzīvoto zemju vienotības principu, kā arī aizliegumu valstij zaudēt daļu no latviešu zemēm.

6. Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr. 2007-10-0102 38.1. punktā ietverta atsauce uz Raiņa poēmu “Daugava”. Raksturojiet šo Raiņa darbu kā tiesību avotu! 1 punkts

Tiesību palīgavots. To nosaka šā darba raksturs – poēmai ir politiska un ideoloģiska nozīme Latvijas valsts idejas popularizēšanā un uzturēšanā. Tāpat autors – Rainis ir ne tikai dzejnieks, bet arī politiķis, jurists un domātājs par Latvijas valsts ideju.

7. Kāda veida juridiskais jēdziens ir Satversmes 3. pantā lietotais vārds “Latgale”? 1 punkts

Jēdziens, kura saturs precīzi noskaidrojams tiesību normas interpretācijas ceļā. Tas ir ar skaidru kodolu un nepietiekami norobežotām “apmalēm”. Tās attiecīgi interpretācijas ceļā apzināmas, resp., šajā gadījumā – kas ir un kas nav Latgale.

Noteikti nav viennozīmīgs jēdziens, kuram nevajadzētu interpretāciju, un nav arī ģenerālklausula vai nenoteikts tiesību jēdziens, kurš būtu konkretizējams.

8. Kurai juridiskajai metodei ir izšķirošā nozīme, lai pārlicinātos par Stingrā tiesiskuma frakcijas deputātu iebildumu pareizību? 1 punkts

Izšķirošā nozīme ir lēmuma projekta konstitucionalitātes (satversmības) pārbaudei. Tātad – augstākā kritika (var būt arī konstitucionalitātes (satversmības) pārbaude).

9. Sakārtojiet tiesību avotu sistēmā pēc kritērija – piederība romāņu-ģermāņu tiesību saimei - visus tos tiesību avotus, kuri varētu tikt izmantoti, lai noskaidrotu tiesu

neatkarības principa saturu? 1 punkts

Pēc šā kritērija dalīti tiek patstāvīgie tiesību avoti (tādi, kuriem ir vispāršaistošs spēks, resp., kuri satur tiesību normas). Tiesību palīgavoti te nav norādāmi, jo to nošķiršana un klasifikācija notiek pēc kritērija – vispāršaistošais spēks.

Tiesību pamatavoti – Satversme, likums “Par tiesu varu”, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Līgums par Eiropas Savienību un Eiropas Savienības Pamattiesību harta.

Papildus (subsidiārie) tiesību avoti – vispārējie tiesību principi (tiesu neatkarības princips, varas dalīšanas princips, tiesiskas valsts princips, u.c.), Satversmes tiesas spriedumi, Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi un Eiropas Savienības tiesas spriedumi, kur interpretēts attiecīgais tiesību princips.

Būtu vēlams, ka atbildē norādāmie avoti tiek precīzi vai aprakstoši identificēti, piesaistot tos tiesu neatkarības principam.

10. Raksturojiet Satversmes 3. panta juridisko spēku Latvijas tiesiskajā sistēmā, nosakot tā vietu ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhijā 1 punkts

Satversmes 3.pants ir Satversmē ietverta tiesību norma. Līdz ar to ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhijā tas ir augstākais līmenis – Satversme (normatīvais tiesību akts ar augstāko juridisko spēku).

Tā kā prasīta vieta ārējo normatīvo aktu hierarhijā, atbildē uz šo jautājumu nav risināms jautājums par Satversmes normu iekšējo hierarhiju vai Satversmes kodola normu augstāku juridisko spēku nekā citām Satversmes normām – tas būtu vērtējams tiesību normu hierarhijas ietvaros.